

**РОБОТА ОРГАНІВ МІСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ ВОЛИНІ ТА
ПОДІЛЛЯ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ ВОДОПОСТАЧАННЯ ДЛЯ
НАСЕЛЕННЯ (КІНЕЦЬ ХІХ – ПОЧАТОК ХХ СТ.)**

Міське положення 1892 року давало змогу муніципальним органам істотно впливати на організацію благоустрою вулиць та приватних садиб, впорядкування водопостачання та громадського транспорту, регулювати торговельну та промислову діяльність тощо. Зважаючи на це, міське громадське управління наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. мало можливість впливу на різні галузі міського господарства.

Вкрай важливе місце займала організація водопостачання для населення. Муніципальні органи постійно стежили за цим. Зазвичай, міщани були змушені користуватися водою з річок або колодязів. Її постачанням займалися водовози, роботу яких контролювали міські управи. Для більшості міст Волині та Поділля, особливо невеликих за розміром, був характерним поганий санітарний стан вулиць та набережних річок, що призводило до забруднення останніх. До того ж, далеко не завжди водовози сумлінно ставилися до виконання своїх обов'язків. Досить часто вода, яку вони пропонували населенню, була брудною через недотримання вимог під час забору з річки та поганий стан реманенту. Тому ефективнішим вирішенням проблем міського водопостачання було будівництво водогонів.

На Волині перше таке підприємство з'явилося у 1898 р. у Житомирі. У 1891 – 1893 рр. місцева дума утворила комісію із спорудження водогону, електричного освітлення та кінної залізниці. Міська влада відмовилася від використання приватного капіталу і сама розпочала будівництво водогону. В липні 1895 р. постановою думи воно було доручено інженеру П. Држевецькому.

Після зведення житомирський водогін довгий час не працював на повну потужність. При розрахунку 100 тис. відер води на добу, щодня через нього проходило не більше 70000 відер. Кількість міських садиб, які користувалися

послугами цього підприємства, була дуже низькою і не перевищувала 5% всіх потенційних користувачів. Крім цього, чимало установ та деякі категорії міських жителів постачалися водою без оплати. Так, військові, які квартирували в місті, отримували воду безкоштовно і їхні потреби складали 13% її добових витрат у Житомирі. Крім казарм, до цієї групи належали й окремі офіцерські квартири. Також не платили за воду дві поліцейські ділянки, міська управа, міські навчальні заклади, лікарні та різниця для дрібної худоби. Нарешті, взагалі не приймалася до розрахунку вода для полив бульварів, міських будівельних робіт та гасіння пожеж. Це приносило збитки місту, оскільки прибутки за всіма операціями водопостачання не покривали експлуатаційних видатків. Лише з 1910 р. Житомир почав отримувати реальні доходи від власного водогону у сумі 12 тис. руб. Плата за воду складала 33 коп. за 100 відер, тобто була досить високою. Вся робота по облаштуванню та розвитку водогону повністю була в руках його керівника. Він практично був повним господарем підприємства. Жодного фактичного нагляду міське управління за його діяльністю не встановило. Він лише надсилав щорічні звіти управі. Таку відсутність реального контролю не можна вважати вдалою, адже вона відкривала можливості для зловживань.

На початку ХХ ст. на Волині водогін було проведено лише в Житомирі. Крім цього, ще одним комунальним підприємством, що займалося водопостачанням, була парова водокачка у Рівному, збудована у 1904 р. Вона підпорядковувалася безпосередньо місту, незважаючи на його приватновласницький статус. Прибутки від її експлуатації у 1910 р. не перевищували 300 руб. При цьому громадському самоврядуванню довелося йти проти волі власника Рівного – князя Любомирського. Він, вважаючи міські колодязі своєю власністю, був проти того, аби дума будувала водокачку і отримувала за її використання платню. Також були наміри щодо спорудження водогону у Луцької міської думи. Починаючи з 1909 року, вона розглядала різні можливості його побудови та експлуатації. Влітку цього року до думи надійшов проект інженера-механіка О. Канцеля. При цьому бралися до уваги

обидва варіанти – концесійний та господарський. Самоврядування Луцька більше схилилося до думки вести будівництво власними силами, за допомогою кредиту. Але Перша світова війна завадила реалізувати ці плани.

У Подільській губернії одним з міст, у якому було проведено водогін, стала Вінниця. Його будівництво почалося в 1910 р., а першу чергу закінчили наступного року. Система водогону складалася з насосної станції та водонапірної вежі. Однак водопровідні труби проклали лише на кількох вулицях в центрі міста.

Зведення ефективної системи водопостачання було недешевою справою, тому лише окремі міста мали змогу будувати водогони. На Волині та Поділлі на 1914 р. ці комунальні підприємства були створені лише у Житомирі, Вінниці, Могилеві-Подільському та Жмеринці. Таким чином, як видно з вищевикладеного, побудова й утримання комунальних підприємств була під силу лише заможним містам. Головною причиною такої ситуації була вкрай обмежена кількість міських коштів. Наявність т.зв. обов'язкових видатків (утримання військ, які перебували на постой в містах, поліції, державних установ тощо) практично повністю перекривала для органів громадського самоврядування можливість модернізації господарства. Тому багатотисячні інвестиції на організацію комунальних підприємств могли собі дозволити лише деякі міста.